

Jazzkutatás

2019-10-25

**cikkek, tanulmányok
forrásközlés
diszkográfia
hírek
képtár
kiadványaink**

Név:
Jelszó:

OK

Regisztráció

Fórumaink

Olvasói levelek (5)

Kiadja:
Magyar Jazzkutatási Társaság
1023 Budapest, Lukács utca 4.
Főszerkesztő:
Simon Géza Gábor
06-30/736-3358
sgg@jazzkutas.eu
Alapítva: 1995. január

2011 mérleg és közhasznúsági
jelentés:

2011_merleg_khjel.pdf

A Magyar Jazzkutatási Társaság a jogszabály adta lehetőségekkel élő támogatói jövedelemadójuk egy százalékát utaltatták át egyszerűsített adózási módra. Az összeget jelen kiadvány költségeihez használtuk fel. Köszönetet mondunk mindazoknak, akik bennünket és ezzel lapunkat támogatásra érdemesítették.

2001-07-20 • Matisz László
BESZELGETÉSEK DESEŐ CSABÁVAL

Kezdjük az elején! Mikor születtél?

- 1939. február 15-én.

Milyen nap volt?

- Kedd.

Csillagzat?

- Vízöntő.

Számít?

- Nagyon. A 60'-as években csak egészen halvány tudásom volt erről a dologról, mivel ez is sokáig tabu-téma volt. Egyszer egyetlen napra kaptam kölcsön egy háború előtti kiadványt, mely a csillagjegyekről szólt. (Sajnos nem tudom kinek a könyve volt.) Fölütöttem a vízöntőről szóló fejezetet, és úgy tűnt, mintha rólam írták volna.

Mielőtt rátérünk a tényekre, mondd el mit jelent számodra vízöntő?

- Általában nem hétköznapi emberek, kreatívak, érzékenyek, jó néhány alkotóművész, zeneszerző született ebben a jegyben - például Schubert, Mendelssohn, - még sok egyéb jellemzőt, sok pozitív üzenetet tartalmaz a vízöntő. Persze hibáik is vannak, együtt élni például nem mindig könnyű velük...

Ha már itt tartunk, a származásodra vonatkozó tényeken se lépünk át, amennyiben szívesen beszélsz róla.

- Akkor nézzük talán először azt, amit úgy mondok: Dezső és úgy írok, hogy Deseő - vagyis a nevem írásmódját. Ebből arra lehet következtetni, hogy egy eredendően egyszerű, magyar paraszti családból bizonyos ősök kiemelkedtek, és valamikor az elmúlt századokban nemességet kaptak. Az érdekesség kedvéért is érdemes idézni az idevonatkozó latin nyelvű dokumentum magyar fordításából: "...II. Ferdinánd Római Császár és Magyar Királynak, Ausztriában, Bécsben 1632. esztendő október 25-én kelt, és 1633. esztendő május 5-én nemes Torna megye ugyanazon nevű városában tartatott törvényszékén kihirdetett; kiváltságos címeres levelét, amelyekkel a fenn lehozott soronkénti nemzetségi származást helyesen reá illesztette a közös nyerő Mihályra, tudniillik Deseő Gergely főnyerőnek vérszerinti testvérjére, ebből és az előbocsájtottakból nemességét helyesen kimutatta..." stb., és még hosszas indoklás, majd "...megyénk többi nemesei közzé beírandónak, beszámítandónak és beveendőnek ítéltük, amint ezen mi levelünk bizonyossága mellett beírtuk, beszámítottuk és bevettük". Tehát ilyen volt a hivatalos deklarációja annak, hogy egy addig átlagosnak számító magyar család hivatalosan is kiemelt státuszba került, valamelyik felmenője dicső cselekedeteinek köszönhetően.

Ne kérdezd, hogy mi volt az a bizonyos tett, vagy életmű, mert sajnos ezt nem lehet pontosan kideríteni a fennmaradt dokumentumokból.

Mindezek dacára, vagy éppen következményeképp a mi családunk - az ősoket is beleértve -, sohasem volt gazdag, vagyonos. Erre számos közvetett jelből, illetve az általam személyesen ismert régi családtagoktól származó utalásokból egyértelműen lehet következtetni.

Itt viszont lépnek egy nagyot az időben, mert szeretnék pár szót ejteni a dédapámról, Deseő Lajosról, aki kiemelkedő személyiség volt a múlt század végén. Ő a Sárospataki Tanítóképző igazgatója volt sok éven keresztül. Rendkívül szorgalmas és eszes ember lehetett, mert a személyét övező megbecsülés jeleként utcát és egy kollégiumot is elneveztek róla Sárospatakon. A dédapám különböző német és francia egyetemeken is tanult, és szám szerint három diplomája volt: jogi, tanári és református lelkészi; bizonyos ideig mindhárom foglalkozást gyakorolta is, és a családtagok visszaemlékezése szerint kitűnően játszott orgonán. Kilenc gyermeke volt, közülük öt élte meg a felnőtt kort. A legidősebb és a legfiatalabb gyermekét - mindketten fiúk, 19 év korkülönbséggel - rábízta az államra, azaz katonai pályára kerültek.

Nos, az elsőszülött fiú volt a nagyapám, aki az I. világháborút követően tábornok lett. Ő gyűjtötte és rendszerezte ezeket a régi családi dokumentumokat, melyekből most meríték.

Ismét lépünk az időben egy generációt, és itt következik az édesapám és az édesanyám. Családi hagyományt folytatva, az apám szintén katonai pályára került, viszont az édesanyám - egy, a családban addig szokatlan talentummal bírt -, a Magyar Királyi Zeneakadémián diplomázott, hegedűszakon.

A katonatiszti mentalitást és a művészi irányultságot úgy gondolnánk nem könnyű harmóniába hozni. A szüleidnek ez hogy sikerült, milyen volt a házasságuk?

- Egyszerűen kitűnő. Ez a házasság egy példás polgári család perspektíváját ígérte; de a korszak, a történelmi helyzetben bekövetkező tények kérlelhetetlenül közbeszóltak...

Tehát a tények. Viszonylag késői gyerek voltam, de a dátum - születésem napja - már egyéb szempontból is sokat mondó. '39 februárja azt is jelenti, hogy pillanatok alatt elért minket a világháború. Korai emlékeim között vannak a légiriadók, bombázások; úgyhogy szívesebben áttérnék a zenei pályafutásommal kapcsolatos témákra.

A tehetséget - nem nehéz kitalálni - természetesen édesanyámtól örököltem. Ő a háború előtt - afféle polgárasszony lévén - zeneakadémiai végzettségét nem kamatoztathatta, mert polgári körökben az volt a szokás, hogy az asszonyoknak a gyermeknevelés mellett a háztartás vezetése a feladatuk. Ő sem tehetett mást, otthon volt velünk, vagyis az öcsémmel, Attilával - aki klarinétos lett, és jelenleg Németországban él - és velem.

Három-négy éves voltam, amikor megszállottan énekelgetni kezdtem. Mindent amit a rádióban hallani lehetett annak idején: népdalokat, operett-melódiákat, és ehhez hasonló fülbemászó dallamokat. Az volt a szokásom, hogy ezeket azonnal visszaénekeltem; nagy "repertoárom" volt. Persze a hangszertanulás még szóba sem jöhetett, de ha megláttam valahol egy zongorát, rögtön két újjal lepötyögtem azokat a dallamokat, amiket véletlenül hallottam és megjegyeztem. Ha akkor normális időket éltünk volna, az iskolakezdéssel egy időben kezdhettek volna valamilyen hangszeren is tanulni. Kisgyerekként az volt a határozott elképzelésem, hogy egyszer zongorázni fogok.

Majd jött a háború, mely igazi katasztrófa volt számunkra. Az otthonunkat bombatalálat érte, mindenünk megsemmisült, a családunk pedig széthullott. Hat éves voltam akkor. A háború végén apám két évig tartó hadifogság után elhagyta Európát, többé nem is láttam

öt, Dél-Amerikában halt meg 1973-ban.

Édesanyám egyedül nevelt fel minket.

Amikor véget ért a háború, borzasztó nyomorban próbáltunk meg talpon maradni. Édesanyám hihetetlen elszántsággal és akaraterővel teremtette meg a létezésünk alapfeltételeit, amelyek között jelentős eredménynek számított egy félig romos, pesti társbérlet megszerzése. Később kapott hegedűtanári állást is - vagyis ha nélkülözések közepette is, de valahogy éldegéltünk.

Mindezek miatt nyilván későn kerülhetett sor arra, hogy hangszertanulással kezdjek foglalkozni. 1949-ben - már tíz évesen - édesanyám bátorítására vettem a kezembe először hegedűt, és elkezdtem járni egy magán-zeneiskolába. Ma már, mint gyakorló zenész és diplomás zenepedagógus tudom, hogy nagyon késői ebben a korban a hegedűtanulást elkezdni, minnek következményeként e hátrányt mindig is tapasztaltam. A pszichológusok is úgy tartják, hogy az ember életében 10-12 éves korig nagyon sok minden eldől. A hegedű pedig - a zongora és a cselló mellett - a legnehezebb hangszerek egyike. Nagybőgőzni, fúvós-hangszereken játszani lehet későbbi kezdéssel is, de a hegedűt legalább 6 éves korban el kell kezdeni, ha valaki tökéletesen meg akarja tanulni.

Milyen feltételek, vagy módszerek voltak akkoriban a zenetanuláshoz? Volt-e például kotta?

- Igen, tudniillik alapszinten valahogy működött az ország. A zeneiskolát is csak néhány évvel később államosították. Nagyon jó hegedűiskola szerint tanultunk, melyet még a háború előtt adtak ki. Bloch József volt a szerzője.

Létezik még ez a hegedűiskola?

- Nemrég visszatértek ehhez. De jogos a kérdés, mert akkoriban, '48-49-ben, a fordulat éveiben az volt a jelmondat, hogy "holnapra megforgatjuk az egész világot". Ezt olyannyira komolyan is gondolták, hogy például az általános iskolai tankönyveket pillanatok alatt kicserélték és minden addiginak homlokegyenest az ellenkezőjét kezdték tanítani. Az új hegedűiskola két év múlva került bevezetésre. Egyébként nem volt az olyan rossz; lényegében a Kodály-módszer alapján készültek a hangszeriskolák is, s hogy valójában nem váltak be és nem voltak jobbak, mint a régiek, azt később az élet igazolta. Természetesen az akkor azonnal bevezetett Kodály-módszerrel nem volt sok probléma - a mai napig nagyon tisztelem, még ha nem is tartom kifogástalannak -, legfeljebb az volt a baj vele, hogy egyeduralkodóvá tették.

Azonban nemcsak az eddig szóba került körülmények nehezítették zenei tanulmányaimat, hanem egy újabb személyes balsors is, amellyel hamarosan szembetaláltuk magunkat. 1951-ben tizenkét éves voltam, amikor kaptunk egy emlékezetes papírt, egy fecnit - a mai napig őrzöm -, amelyben értesítettek minket arról, hogy a családunknak huszonnégy órán belül el kell hagyni azt a vacak kis budapesti társbérletet is, amelyben négyen, a nagyapámmal együtt éltünk. Az intézkedésben meghatározott "kijelölt kényszerlakhely" egy Békés megyei falu, bizonyos Csorvás nevű település volt, melynek határát az utasítás értelmében nem hagyhattuk el. Később jöttek még ehhez hasonló utasítások. Ilyen volt például, hogy kizárólag fizikai munkát vállalhatunk, vagy - mint kitelepítettek gyerekeinek - általánosnál magasabb szintű iskolába nem járhattunk - volna, mert szerencsére az öcsémrel éppen általános iskolás korban voltunk. Egy úgynevezett kulák család házának egy szobáját utalták ki számunkra.

Ilyen körülmények között a hegedű szinte szóba sem kerülhetett. Én még életkorommal járó érzékenységem dacára is viszonylag szerencsésnek érezhettem magam, különösen édesanyámhoz képest, aki borzasztó megterhelésnek volt kitéve ebben az időszakban - csakúgy mint öreg napjait tengető nagyapám. Abban a rendszerben úgy tűnt, hogy bármit megtehetnek az emberekkel. Valamennyire még az is benne volt a levegőben, hogy innen akár "keletebbre" is vihetnek minket. Két évig tartott ez a szörnyű állapot, majd egyszer csak vége lett.

Nagy Imre kormánya lépett a színre 1953 nyarán. Végre elővehettem a hegedűt és újra elkezdhettem gyakorolni. Énekórákon, iskolai rendezvényeken már egy kicsit produkálhattam magam. Viszont '53-ban - a kitelepítési procedúra miatt - lekéstem a soron következő zeneiskolai tanévről és így gyakorlatilag elvesztettem egy évet. Emiatt viszont nem csökkent az ambícióm, és szinte mást sem csináltam, mint hihetetlen szorgalommal folytattam a hegedülést, hogy behozzam a sok éves lemaradást. Nagy nehezen - mint albérlő, tanuló - följöhettem Pestre. Nem volt egyszerű, mert '57-ig ez illegális dolognak számított. Tizenöt éves koromban "ikszes" származásom miatt nagy nehézségek árán és sok szerencsével, de bekerültem a Zenei Gimnáziumba és ezzel paralel a Konzervatóriumba is. Ettől kezdve viszonylag könnyebb évek következtek számomra.

Az 1956-os forradalom leverése azonban mélyen megrázott, hajszálon múlt, hogy nem csatlakoztam az országból elmenekülők kétszázézes táborához.

Érettségi után még mindig olyan szegénységben éltünk, hogy arra nem is gondolhattam, hogy a művészképzőbe, az öt éves Zeneakadémiára jelentkezsek, így csak a három éves tanárképzőben folytathattam a tanulást. Oda egyébként könnyen bejutottam, nem volt nagy tolongás, és persze addigra pótoltam sok-sok lemaradást. Visszagondolva most úgy tűnik, hogy ez volt életem legszorgalmasabb periódusa, ami a hangszeres gyakorlást illeti. Akkor már éreztem, hogy közel van a mélyvíz, hogy hamarosan produkálni kell. Végül 1961-ben sikeresen diplomáztam.

Hogy még mindig ne legyen túl egyszerű az élet, akkoriban azt találták ki, hogy a friss diplomás zenetanárok nem kaphatnak pesti állást. Három éves kötelező vidéki gyakorlat következett. Megpróbálták leköltöztetni különböző kisebb helyekre, de én inkább - sok kollégámhoz hasonlóan - úgynevezett utazó tanár voltam. Három éven keresztül jártam rendszeresen Szolnokra a Zeneiskolába tanítani. Szerettem a gyerekeket - bár hegedűt tanítani csak tehetséges gyerekeknek öröm. A növendékeim közül néhányan zenei pályára kerültek, többségük Debrecenbe.

Az igazsághoz hozzátartozik, hogy én a tanítást csak átmeneti megoldásnak terveztem, hiszen elsődleges célom az volt, hogy gyakorló muzsikus legyek és zenekarban játszhaszak. A hegedű mellett, már a konzervatóriumi években is brácsáztam. Egyrészt kötelező melléktanzak volt, de meg is szerettem a hangszert, és iskolai kamarazenekarokban főleg azzal működtem. Amikor pedig a tanítás helyett zenészi lehetőségeimet latolgattam, kizárólag brácsában gondolkodtam. Figyeltem, hogy hol lesz hely, melyik komoly szimfonikus zenekarnál, és '64-ben adódott lehetőség a Magyar Állami Hangversenyzenekarnál egy próbajátékra. Miután játékom alapján megfeleltem, kiegészítő voltam, majd megkaptam a rendes kinevezésemet. Azóta is - egy kis megszakítással - tagja vagyok az ÁHZ-nak, brácsásként.

Mi volt a kis megszakítás?

- 1973-74-ben két szezont töltöttem Németországban; Oberhausenben egy színházi zenekarnál. Ennek elsősorban anyagi jelentősége volt számomra, tudniillik itthon a zenekari muzsikus megbecsülése ma sem tartozik a kiemelt kategóriába. Végül is ha zenekari tagként, csak az ÁHZ-tól kapott fizetésemet nézzük, úgy éltem le az életemet, mint egy viszonylag jól fizetett hivatalnok. A külföldi turnék, vagy lemezfelvételek természetesen külön jövedelmet is jelentettek, de ezekért meg is kellett dolgozni.

*

II.

Akkor most térjünk rá a jazz-re!

- Ehhez vissza kell ugranunk a gyerekkorba. Ugyanis már abban az időben, amikor még nem tanultam, rendkívül fogékony voltam mindenféle zenére. Az akkoriban gyakran hallható népdalok, operettek után hamarosan felbukkant a slágerzene. Így szokták kezdeni általában a "jazzisták". Az igényesebb zenekedvelőket ez előbb-utóbb elviszi a jazz-hez. Így történt, hogy az első igazi - azt kell hogy mondjam katartikus - jazzélményem 12-13 éves koromban, a kitelepítés éveiben be is következett.

Egy saját kezűleg kreált kis detektoros rádióval vadásztam az éterben - tudniillik a magyar rádióban abban az időben hiába kerestél igényesebb zenét, sőt a jazz tilalmi listán lévő műfaj volt -, és így bukkantam egy jugoszláv adóra. Mivel abban az országban nem volt jellemző az a merev ideológiai alapon folytatott kultúrpolitika, ami nálunk, - ahol Rákosiék még azt is eldöntötték, hogy milyen zenét szabad hallgatni - főleg az Újvidékről sugárzott adásokban időnként nagyszerű jazzműsorok szóltak. Ott hallottam először például Django Reinhardt és Stéphane Grappelli közös felvételeit, Louis Armstrongot, a swing-éra nagy bigbandjeit, Glenn Miller, Artie Shaw vagy Count Basie zenekarait. Ezek a produkciók elementáris hatással voltak rám. A lelkem mélyéig felkavart és egy életre meghatározta ezt a rajongást a műfaj iránt. Akkor, azon a szinten amennyire hegedülni tudtam, nyilván megpróbáltam minden ilyen zenét lejátszani, imitálni.

Szóval ez volt a kiindulási pont a jazz felé.

Később, gyapotszedéssel(!) keresett pénzemem vehettem egy néprádiót - 380 forintba, vagyis egy vagyona került. Valamivel jobb minőségben, hangszórón át hallgathattam a zenét, sőt ezt a készüléket már valamelyest lehetett manipulálni. Aki egy kicsit értett hozzá, a gyárilag beállított, egyetlen váltókapcsolóval fogható Kossuth- és Petőfi adókon kívül másra is ráhangolódhatott egy csavarhúzó segítségével. Mondanom sem kell, hogy ez én rádióm Novisadra volt beállítva, ahol a legnagyobb jazzt lehetett hallani. Akkor én szerelmes lettem ebbe a zenébe és ez a mai napig tart.

Nem vagyunk egyformák, azaz mindenki más-más dologra (és mértékben) fogékony - vagy közömbös. Tudsz-e valami magyarázatot arra, hogy gyerekfejjel miért éppen a jazzre voltál ennyire fogékony?

- Igen, a jazzre tanult zenészeknek is csak egy töredéke fogékony - és ezzel én sehogyan sem tudok kibékülni. A magyarázatát ugyan nem tudom, de a személyes sorsomból következtetve van egy halvány feltételezésem. A jazz fekete eredete vitathatatlan, és ez szorosan összefügg az Afrikából Amerikába került emberek sorsával. A rabság, a kiszolgáltatottság, az üldözöttség, valamint a szabadságvágy, az életösztön, az eredendő vitalitás valami olyan kollektív lelkiállapotot eredményezett, melyből az öröm és a bánat - semmi máshoz nem hasonlítható módon - egyszerre volt képes felszínre törni. Ezeknek a tényezőknek az elegye jelenti valahol a jazz gyökerét.

Tehát a szabadság korlátozása vagy az üldözöttség személyes tapasztalat, mely úgymond hitelesítette a műfaj iránti fogékonyságodat; nyilván a született muzikalitás, ösztön vagy intellektus mellett. De vajon a felsoroltak közül melyik volt a legerősebb szál, amely a jazzhez kötött?

- Ha a háború után nekem egy békés gyerekkorom van, gondtalan ifjúság és zenetanulás, hogy akkor is eljutok-e a jazzhez, nem tudom... De az ösztönöm azt súgja, hogy igen.

Mindezek alapján én arra következtetek, hogy elsősorban az érzelmi alkatod, a sorsod, az ösztönöd, és csak ezeket követően az intellektusod jelenti itt a "megfejtést". Azt javaslom, nézzük tovább ezt a bizonyos sorsot.

- Amikor a Zenegimnáziumba kerültem, hamarosan kiderült, hogy van egy-két hasonzorú srác, mint amilyen én vagyok. Például Víg Tomi, aki felettem járt egy-két évvel. Ezek a fiúk persze már tudták, hogy ki az a Charlie Parker vagy George Shearing. Akadt közöttük zongorista is, aki az iskolai szünetben leült a zongorához - ez egyébként tilos volt -, és swinget, boogie woogie-t és ehhez

hasonló dolgokat kezdett játszani - szóval nem mozgalmi dalokat. Ilyenkor fogtam a hegedűt és én is beszálltam. Igazi gyerekkori "örömködések" voltak ezek. Később a nagyobb srácok elkezdtek hagnizgatni is. Iskolai bulikon, hétvégi bálakon játszottak - persze csak tánczenét lehetett, de néha becsempésztek egy-egy jazz-motívumot, vagy egy egész számot is, amire nagyon büszkék voltak.

A tanáraitok tudtak erről az "illegális" tevékenységről? Egyáltalán, ez a - még ma is erős - konzervatív akadémikus álláspont a jazzel szemben mennyire volt jellemző a tanárookra?

- A legtöbb tanár mereven elutasította a jazzt. Tudtuk, hogy beszélni sem érdemes erről. Bár nekem egy nagyon nyitott, kiváló hegedűtanárnőm volt: Takács Miklósnénak hívták, és fogalom volt a szakmában. Ő mosolyogva hallgatta, amikor a jazzről beszéltem neki, és sokkal később - amikor már egészen más világ volt - eljött egy jazzkoncertemre. De szívesen mondom a másik ellenpéldát is, Zempléni Kornélt, aki az ötvenes-hatvanas években élvonalbeli zongoraművész volt. Ő híres volt arról, hogy a lakásán tartott zártkörű összejöveteleken játszott jazzt is.

Persze az ilyesmi egyáltalán nem volt jellemző.

Szerintem ma sem az. De ha már itt tartunk, engedj meg egy kis kitérőt, és áruld el nekünk, hogy vajon miért fojtja meg az iskola a zenét tanuló fiatal kreativitását? A képzett zenészek zöme miért kizárólag kottából tud játszani? Te, aki a klasszikus- és az improvizatív műfajokban egyaránt otthon vagy, biztosan tudod a választ.

- Az én esetemben még kihegyezettebb a probléma, mert hegedűn a legkevésbé sem szokás improvizálni - klasszikus körökben pedig már nagyon régóta nem. A rögtönzésnek legfeljebb a hegedűversenyek kadenciáiban lehet némi nyoma, ugyanis száz-százötven évvel ezelőtt ezeket állítólag improvizálták. Ebben a században híres szerzők vagy szólisták különböző megírt kadenciáit játszották a hegedűsök, például Joachim Józsefét David Ojsztrah.

Viszont a zongoristákat illetően teljesen jogos a kérdés. Magam sem értem, hogy aki egy picit is tud zongorázni, miért csak a kottát reprodukálja. Azon a hangszeren rögtönözni hálás dolog, és egyáltalán nem olyan veszélyes, mint hegedűn. Sajnos a köztudatban ennek az igénye fel sem merül.

Nem a pedagógia miatt van ez?

- Dehogynem... Bár vannak nálunk is kísérletek, Gonda János, Apagyai Mária kezdeményezései. Ők próbálnak jazztől független improvizációs kurzusokat szervezni, de ezek sajnos eléggé elszigeteltek.

Térjünk vissza a jazzhez! Többször adtad jelét annak, hogy az ötvenes évek sajátos állapotaihoz viszonyítva is meglepően tájékozottak voltatok. A műfajjal kapcsolatos információk hogyan jutottak el hozzátok?

- Úgy '55 körül fedeztem fel Willis Conover-t, de hamar kiderült, hogy nemcsak én, ami azért nagy meglepetés volt akkoriban - egyáltalán az, hogy nem is vagyunk olyan kevesen, akik a műfaj iránt érdeklődünk.

Tény, hogy innen - a gimnáziumi évektől - már kicsit egyenesebb volt az út, bár nem hiszem, hogy valaha is ép ésszel fel lehetne fogni azt az abszurd helyzetet, hogy egy zenei műfaj "tiltva van". Kinek lett volna abból kára, ha a rádióban néha szól valami kis jazz is? Megdólt volna a szocialista rendszer!? Nevetséges...

A jazz-zenén kívül sok mindenről köztudott, hogy be volt tiltva; hovatovább egész tudományágak, a genetikától a pszichológiáig, de például a jazz esetében hogyan érvényesült ez a gyakorlatban?

- '49 és '53 között hivatásos spiclik voltak, akiknek ez volt a dolga, akik ebből éltek. Elmentek a zenés szórakozóhelyekre és jegyzetelték, hogy mit játszott a zenekar. Ha valaki például angolul énekelt, az már szinte fél lábbal a börtönben volt, de az instrumentális számokat is cím szerint jegyzetelték, jelentést írtak róla, és mondjuk egy Gershwin- vagy Cole Porter-szám eljátszása is komoly retorziót vont maga után.

A rádióban pedig úgy intézték el az ügyet, hogy a leltárba vett normál-lemezeket ládába csomagolták, lerakták a pincébe és jó nagy betűkkel ráfestették: TILTOTT!

'56 közeledtével kezdődött egy kicsi enyhülés, ami abban is megnyilvánult, hogy a Magyar Rádió Táncczenekara - amely mellesleg Kelet-Európa legrosszabb bigbandje volt akkor - olykor-olykor megpróbálkozott valami "jazzesebb" zenészámmal előrukkolni. Ezt azért volt érdemes megjegyezni, mert a környező országok rádióiban, főleg Jugoszláviában, Lengyelországban is léteztek már ezek a - többnyire swinges dialektusban megszólaló - színvonalas nagyzenekarok, például a prágai Karel Vlach Zenekar egy egészen kitűnő bigband volt. '55-ben jártak Budapesten is és élményszerű koncertet adtak. Talán az ő hatására is vettük szépszámmal a csehszlovák Supraphon felvételeket, melyek az akkor hozzáférhető lemezek közül a legjobbak voltak.

A zenegimnáziumi baráti körben később kiderült, hogy egyik-másik srácnak vannak más lemezei is. Abban az időben, az '50-es évek közepén kezdtek lassan megjelenni az első mikrobarázdás lemezek. Előfordult, hogy hozzánk is beszivárgott innen-onnan - még Amerikából is - egy ilyen csoda. Ha valaki kapott egy lemezt kintről, az óriási esemény volt. Összeültünk meghallgatni és hetekig arról beszéltünk. Egy Mulligan-, egy Oscar Peterson- vagy egy Stan Getz-lemez nem csak kivételes kincsnek számított, hanem heteken át ezen csemegéztünk, ez volt a fő programunk, beszédtemánk, életünk közepe. Pár évvel később, amikor megjelentek az első magnók, ezek a lemezek körbejártak a társaságban és természetesen mindenki felvette. Talán azt sem túlzás állítani, hogy ezeken a zenéken nőttünk föl. Persze próbáltuk utánozni is, együtt játszani a felvételeken hallható muzsikussal, ami odáig vezetett, hogy hamarosan megtörtént az első nyilvános fellépés.

*

III.

Mielőtt rátérnénk az aktív muzsikusi pályádat érintő témákra, beszéljünk egy kicsit a közvetlen hatásokról is. Biztosan voltak fontos kapcsolataid, esetleg példaképeid abban az időben. Kik voltak ők és milyen mértékben befolyásolták ifjúkori érdeklődésedet?

- Több olyan embert tudok említeni kamaszkoromból, akiknek óriási zenei élményeket köszönhetek. Az ötvenes évek második felében, ha a jazznek nem is volt zöld lámpája, de mondjuk egy swinges zenélésért már nem büntettek meg. Akkoriban minden ilyen zenekart táncczenekarnak minősítettek - ebben csak annyi az érdekes, hogy a muzsikussok többsége egyre gyakrabban csempészte be előadásába a jazzt. Holéczy Ákos, Chappy, Tabányi Mihály, Hajdú Péter, Martiny Lajos és még sok nagyszerű muzsikussal nevével fémjelzett együttesek voltak ezek, melyek nyaranta különböző szabadtéri szórakozóhelyeken játszottak. Őket hallgattam a legszívesebben, ha volt tíz forintom arra, hogy bejussak - amikor pedig nem volt, a kerítésen kívül hallgattam a zenéjüket. Ezek jelentették számomra az első itthoni élő jazzélményeket.

Például a Holéczy zenekarban játszott egy szaxofonos, Piroska Zoltánnak hívták, aki olyan "Tenderly-ke" és "Laurákat" fűjt, hogy én majdnem sírtam; mindezt 1955 nyarán, egy Kálvin téri kerthelyiségben. Rendkívül jelentős volt a Martiny együttes, melynek tagjai az akkori zenészek krémjének számítottak: Martiny Lajos zongorázott, Kovács Gyula dobolt, Kovács Andor gitározott, Kratochwill Jenő volt a bőgős és Váradi György a szaxofonos. Ők tíz évig játszottak a Gellért Hotelben, de időnként tánczenei

esteknek álcázott koncerteket is adtak, ahol a zenekari számok egytől-egyig csodálatos swingek voltak - nagyrészt amerikai szerzőktől. Kivételes események voltak ezek (az ember úgy érezte, hogy nem is Magyarországon van), ugyanis abban az időben magyar lemezeket csak elvétve fordult elő valami kis szelídített swing.

Ezeket a koncerteket nem voltak énekesek?

- Természetesen - a nagyközönség igényeire tekintettel kötelező módon - voltak énekesek: Zárai Márta, Vámosi János és az akkori sztárok, de nekem mindig az instrumentális részek voltak fontosak.

Az eddigiekből számomra az derül ki, hogy tulajdonképpen Te intézményes keretek között nem tanultál jazzt játszani...

- Valóban nem. Részemről ez egy spontán, ösztönös érdeklődés, illetve vonzalom.

Azért firtatom ezt a kérdést, mert bár profi muzsikusként vagy, a jazz mégiscsak teljesen más műfaj; például az idő kezelése, a ritmus szerepe, a kettő ütközik egymással - mármint a jazzben és a klasszikus zenében. Hogyan lehet így a jazz-játék bizonyos szintjére eljutni?

- Iszonyatosan szerettem a jazzt, rengeteget hallgattam, igyekeztem lekoppintani, amit hallottam. Nehezítette a dolgot, hogy nagyon kevés hegedűs volt a műfajban, akitől igazán lehetett volna tanulni - úgy értem hangfelvételek után. Abban az időben Grappelli volt, Svend Asmussen volt, Stuff Smith is nagy hatást gyakorolt rám, de ezzel tulajdonképpen vége is a listának. Újabbak csak a '60-as évek közepén bukkantak fel, Jean-Luc Pontyval az élen. Tehát alig volt hegedűs vonalon kitől meríteni, minek következményeképp Gonda János első rólam szóló kritikáinak egyikében azt írta, hogy én amikor jazzt játszom brácsán, valójában olyan, mintha a szaxofonon játszanék, vagy azt utánozom. Egyébként ezen nem is lepődtem meg különösebben, ugyanis abban az időben óriási John Coltrane rajongó voltam és hasonlóan nagy hatással volt rám Cannonball Adderley játéka is.

Ezt kissé furcsállom, mert elvileg úgy gondolnám, hogy az elődök inkább a swing-érában voltak. Az általad említett két muzsikusként viszont a modern jazz képviselője. Sőt Coltrane már az avantgarde irányzatoknak is egyik úttörője volt. Te pedig az én emlékezetemben inkább swing-hegedűsként vagy számon tartva.

- Coltrane-t csak egy bizonyos korszakáig szerettem. A híres kvartettel, McCoy Tynerrel még csodálatos lemezek készültek, de amikor játéka a free-jazz irányába kezdett fordulni, már nem követtem a zenéit. Adderley viszont modern mainstreamet játszott haláláig.

Valószínűnek tartom, hogy a klasszikus zenetanulás közben, a gyakorlásra szánt idő alkalmával Te is "becsempésztet" a jazzt.

- Persze.

Mikor akadt olyan partnered, akivel a jazzt együtt lehetett gyakorolni?

- A Zenei Gimnáziumban; 1958-ban, az érettségi évében. Tudom, ez sokak számára meglepő lehet, de az első nyilvános fellépésemen Szabados Györggyel játszottunk együtt az Astóriában, 1959-ben - fuvola-klarinet-hegedű-zongora-bőgő-dob hangszer-összeállítású sextett formában. Szudi Jancsi dobolt és Berkes Balázs bőgözött. A fuvolás és a klarinétos nem sokkal ez után külföldön telepedett le, és nem is jártak haza egyáltalán.

Ez volt a kezdet.

Az előzmények a szép emlékű Kertész Kornél nevéhez fűződnek, aki éveken keresztül játszott kvartettjével az Astória bárjában. 1958-ban az ő kezdeményezésére különböző budapesti szórakozóhelyeken - félig illegális - jazz-összejövetelek szerveződtek. A Savoyban, az Astoriában és más hasonló belvárosi helyeken volt hetente egy "szabadnap", amikor nem volt zene. Ezekben a hétfő estéken mindig teltház előtt zajlottak a szigorúan zártkörű, hajnalba nyúló örömmeléletek, melyeken Kertész Kornél maga is játszott, de négy-öt másik zenekart is rendszeresen meghívott.

Olyan sok zenekar volt akkoriban?

- Bizony; akkor már szárnyát bontogatta az új generáció: Pege Aladár, Ungár Pista, Gonda János, Vukán Gyuri, Garay Attila, aki már akkor is nagy sztár volt, és sok-sok fiatal muzsikus... Egy darabig nagyon szépen mentek a koncertek - bár ezért senki egy fillért nem kapott; örültünk, hogy játszhattunk.

Volt-e ezeknek a titkos jazzesteknek valamiféle életmódbeli jellegzetessége? Olyasmire gondolok, ami talán pejoratív bohémsággént él a köztudatban a jazzberkekről; vagyis némi alkohol, lányok, vagy bármi efféle.

- A résztvevők óriási lelkesedése ellenére sem volt más, mint zene - bár a "tiltott gyümölcs-jelleg" kétségtelenül fokozta a helyzet varázsát. Tudniillik az akkori szocializmus erősen puritán beállítottsága minden ilyesmit a csirájában fojtott meg. Aki egy ilyen bárban lerészegedett, azt alkalmasint elvitte a rendőr. Egyébként maga Kertész Kornél egy meglehetősen szolid ember volt, ami jelen esetben azt is jelentette, hogy például az öltöny, nyakkendő még egy ilyen illegális összejöveteleken is kötelező volt.

Viszont "jólneveltségünk" dacára is rövid időn belül megjelentek az ügy ellenségei, és ahogy az akkor megszokott volt, küldözgették a kis feljelentéseiket, minek következményként ezeket a rendezvényeket betiltották.

*

IV.

A 60'-as évek elején volt érezhető először valami olvadás, ami a politikai helyzetet illeti. Ekkorra már számottevőnek volt nevezhető egy igazán lelkes társaság - Kertész Kornéllal az élén -, mely nem nyugodott bele kedvenc műfajának tiltásába. Hivatalos állami szervezeteket, a pártot, a KISZ-t kezdték ostromolni (akkoriban ezek megkerülhetetlenek voltak, csak ezeknek a pecsétjeivel működhetett bármi is), hogy kikényszerítsék a hivatalos állásfoglalást, mely szerint: a jazz nem bűnös, rendszerellenes dolog, hogy ez a zene létezhesen legális rendezvényi kereteken belül is.

Kezemben tartok egy újságot: Ifjúsági Jazz Klub Híradó, 1963 január, 1. szám. Tudom, ez már a hivatallal megvívott harc egyik jelentős eredménye, de mielőtt magáról a lapról beszélgetnénk, meg kell említenem, hogy olvastam benne egy cikket a moszkvai jazzéletéről. Ebből az következik számomra, hogy a helyzet nem volt reménytelen...

- Igen, ez jelentős adu volt a kezünkben. Egy moszkvai jazzeseménynek nyilvánvalóan, de a többi környező országban zajló jazzéletnek - elsősorban cseheknél és a lengyeleknél, ahol ezt soha nem tiltották - szintén komoly szerepe lehetett abban, hogy végül is zöld lámpát kaptunk, és 1962-ben megnyílt az első budapesti jazzklub, a Dália. Ennek én voltam egyik rendkívül lelkes alapítója. Csütörtök estéknél voltak a jazzprogramok, és alkalmanként kétszáz-kétszázötven ember is összegyűlt.

Egyébként a "hivatalos pecsétkekre" vonatkozó célzásom nem jelenti azt, hogy a jazz legalizálásának bármiféle irattári nyoma lenne. Az engedély, vagy engedmény feltételezhetően szóban született meg. Valaki fölvette a telefont és azt mondta: had menjen - ha iksz

és ipszilon vállalja a felelősséget. Azonban szigorúan ott voltak a beépített emberek - méghozzá nyíltan - minden Dália-összejövetelen. A jazzklub vezetőségében volt egy tánctanár (nevet most inkább nem említek), aki "lelkiismeretesen" részt vett a megbeszéléseken, hozzászólt, és rendszeresen küldte a jelentéseket. Róla mindenki tudta, hogy ő a KISz-kb embere; mi persze nem politizáltunk, legfeljebb annyit, amennyi a jazz legalizálásához kellett - csak azért, hogy hagyjanak minket élni.

A klub igazi vezetőségében igen jeles személyiségek voltak, mint például: a felejtethetlen zenekritikus, Pernye András, aki később zenetörténetet tanított az akadémián. Ő teljes mellszélességgel beszállt a jazz ügye mellé, még a klub megnyitása előtt jobbnál-jobb cikkekkkel segítve annak létrejöttét. Pernye amellet, hogy írt a műfajról egy nagyszerű könyvet, hogy az első jazzsorozatot szerkesztette a rádióban, nagyon ügyesen csomagolta bele írásába a marxista teóriákat, idézeteket, melyeknek segítségével sikerült megegetnie az akkori, mindent - kizárólag ideológiai alapon - félremagyarázó hatalmat.

Ez a klub is zártkörű volt? - úgy értem a nem klubtag közönség vagy külföldiek előtt, akik esetleg csak alkalmanként szerettek volna egy-egy rendezvényre bejutni.

- Tagsági könyv volt - az akkori szokásnak megfelelően -, és az a 800 (!) klubtag, aki rendelkezett ilyennel, hozhatott magával egy vendéget. Viszont ettől függetlenül teljesen nyitott volt a klub; olyannyira, hogy néhány külföldi zenész fellépésének finanszírozása is belefért a gazdálkodásába. (Persze nyugati muzikusok szóba se jöhettek.) Meghívtuk például Karel Krautgartnert Prágából, aki abban az időben egy nagyszerű szaxofonos-klarinetos-zenekarvezető volt, egyszer pedig besétált hozzánk egy huszonéves amerikai zongorista srác is, aki már Yusef Lateeffal játszott egy lemezen (később el is küldte nekem a lemezt). A fiú véletlenül tévedt be a klubba, és borzasztó lelkes volt; nem akart hinni a fülének, hogy itt a világ végén, a "vasfüggöny" mögött jazzt játszanak. Számunkra is nagy esemény volt ez a találkozás, mert első kézből ritkán volt alkalmunk hallani valamit az amerikai jazzletről. Addig legfeljebb egy-egy ronggyá olvasott Down Beat jutott el hozzánk véletlenül.

Az Ifjúsági Jazz Klub Híradóban időnként közzétettek egy-egy listát - azért fogalmazok többes szám második személyben, mert sok cikk alatt találkoztam a neveddel. Milyen kritériumok alapján kerültek sorrendbe az itt sorolt zenészek? Nézzük először a külföldieket! Zongoristák: Oscar Peterson, Dave Brubeck, Erroll Garner, szaxofonosok: Paul Desmond, Stan Getz, John Coltrane stb. - szakmai mérce, népszerűség, lemezeladási példányszám, vagy mi alapján állt össze a lista?

- Egy-kétszáz befutott szavazat összeszámlálása után jött ki. Ez egy kicsit tükrözte a korabeli amerikai sikerlistákat is, nagyjából azok voltak nálunk is a sztárok. Elsősorban magánimportból származó lemezek meghallgatását követően kerültek sorrendbe. Ha valaki külföldre utazott közülünk, az garantáltan négy-öt lemezzel tért vissza, melyek aztán körbejártak. Akinek pedig volt külföldön élő rokona, levélben kértük, hogy egyik vagy másik lemezt küldje már el; ezekért kemény vámokat kellett fizetni.

A lapból úgy tűnik, hogy már akkor is erős Miles Davis-kultusz uralkodott...

- Én személy szerint Davis munkáit '56 óta ismerem, a hatvanas évektől pedig az általa létrehozott formációkat a jazztörténet legnagyobbjainak tartom.

Egyébként a mi kis köreinkben véres viták zajlottak arról, hogy ki a jobb. Davis zsenialitását nem vitatta senki, de például Coltrane és Getz megítélésében már erősen megoszlottak a vélemények. Dacára annak, hogy óriási Coltrane-kultusz is volt akkoriban - tudniillik olyan intenzitású zenét senkitől nem hallottunk addig. Ugyanakkor Getz hűvösebb játéka, jólfésültsége, dallamossága, és egyáltalán jobb érthetősége szenvedélyes vitákra adott okot.

Ha már e két kultikus szaxofonosnál tartunk, bevallom: annak dacára, hogy én is nagy Coltrane rajongó voltam, ez csak a '64-ig napvilágot látott felvételeinek szólt, viszont Getz zenéjét - bármely korszakából - a mai napig nagyon szeretem.

A jazzklubbal összefüggésbe hozható nagy egyéniségek közül szóba került már Kertész Kornél, Pernye András, de nyilván voltak még, akik e - manapság csak rétegműfajnak minősített - zene első igazi, budapesti rajongó rétegének kialakulását megalapozták. A lelkes pártolóktól, az első olyan muzsikusokig, - akiket attól kezdve igazi jazz-zenészként jegyezték - voltak még jó néhányan...

- Igaz, Kertész Kornél neve gyakran szóba került, de mint alapítónak, kijár, hogy kiegészítsük az eddigieket. Ő a harmincas években végezte a zenei tanulmányait, klasszikus vonalon, majd valamilyen oknál fogva - talán pénzkereset miatt - bárzongorista lett. Ennek ugyan van némi pejoratív íze, mivel a - mai szóhasználattal élve - vendéglátós zenészekről elterjedt, hogy nem jellemző rájuk a kezdeti, igényes zenei nivó megtartása; az éjszakai élet, az alkohol, és minden velejáró dolog valóban mélyen nyomot hagy némelyikükben. Mindezek élő cáfolata volt Kertész Kornél, aki rendkívül komoly ember benyomását keltette, igazi elhivatottság jellemezte. Ő valóban mélyen szerette a jó zenét, és az volt az álma, hogy jazzt játsszon, sőt, hogy terjessze azt.

...és muzsikusként milyen volt?

- Kitűnő zongorista. Egy "Modern Jazz Quartet-felállású" együttesel játszott, ami abban az időben meglehetősen szokatlan volt.

Akkoriban huszonegy-két éves voltál. Hogyan kerültél kapcsolatba Kertész Kornéllal?

- Az első fellépésünk alkalmával, az Astoriában találkoztam vele először. "Kornél bácsinál" - mert olyan tisztelet övezte, hogy mindenki így szólította - be kellett jelentkezni, és előállni azzal az óhajjal, hogy együttesünkkel játszani szeretnénk az általa szervezett rendezvényeken. Miután erre lehetőséget kaptunk, lelkesen és tevékenyen vettem részt a Dália Jazz Klub létrehozásában is. Hamarosan már rendszeresen összejártunk az "ügy" érdekében, hosszú-hosszú telefonbeszélgetéseket folytattunk, terveket készítettünk, még fesztiválokról is álmodoztunk, amik szerényebb formában azért létre is jöttek a hatvanas évek közepén. Hamarosan tagja lettem a klub vezetőségének, és mindig volt tennivaló bőven. Alkalmanként fellépett négy-öt együttes, melynek feltételeit nyilván rendesen meg kellett szervezni. Mindig volt jam session, még ha nem is tartott hajnalig (egy KISz által kontrollált rendezvényről beszélünk), éjfélig nagyszerű örömmeléléseknek lehetett részese az ember.

Műsor volt bőven, a klub pedig virágzott.

Javasolom folytassuk a sort! Úgy gondolom - a már említetteken túl - az Ifjúsági Jazzklub Híradóban megjelent cikkek szerzőit is megilleti az úttörőknek kijáró tisztelet. Például Kaán Judit...?

- Bizony, már a kezdetekben is voltak olyan női jazz-szakemberek, akiknek a tudása máig is irigylésre méltó. A férjével, Ocsovai Gáborral (a Rádió Újság főszerkesztője) ott volt minden jazzrendezvényen. Judit egy külkereskedelmi lapnál dolgozott és angol nyelven írt. Gyakorlatilag szerelemből foglalkozott jazz-el, természetesen ingyen, mint mindenki más.

... és a fellépők?

- Természetesen ők sem kaptak egy fillér gázsit sem.

Egyébként Judit még sokáig írt jazztémájú cikkeket különböző lapokban, valamint lemezek kísérőszövegeit is gyakran vállalta. Nem tudni miért, de úgy tíz éve sajnos felhagyott ezzel a tevékenységével.

Komornik Ferenc...

- Ő a Magyar Ifjúságnál volt újságíró. Nagy jazz-szimpatizánsként még ideológiai vitákba is belebonyolódott olykor. Egy-egy műfajjellenes cikket még akkor is megeresztettek néha valamelyik napilapban, amelyekre Komornik Feri meglehetősen erős hangon

válaszolt a saját újságában. Persze nemcsak ideológus volt, többségében zenei cikkeket írt, de nem sokkal a Dália-korszak után eltűnt a jazzéletből és külföldi tudósító lett.

Találtam az újságban egy nagyon lelkes méltatást Kőrössy Jancsiról, erdélyi magyar zongoristáról. Mi lett vele?

- Jancsinak Romániában több jazzlemeze is megjelent, melyek ma már kincsszámba mennek. Nagy nehézségek árán Bukarestből került hozzánk, és hamarosan nagyon jó barát lett. Rendszeresen föllépett a klubban, óriási sikerei voltak. Később elkezdett külföldön vendéglátózni, majd a '60-as évek végén lelépett; Németországba ment. Csinált egy nagyszerű lemezt az MPS cégnél - ami abban az időben nagyon nagy dolog volt -, de a Jancsi elkövette azt a - szerintem - ballépést, hogy tovább ment Amerikába. Sajnos ott ő már csak egy átlagos bárzongorista lehetett.

Azért nem törvényszerű az ilyen minőségi visszalépés.

- Persze; szerencsére vannak ellenpéldák is: Szabó Gabi, Víg Tomi, Zoller Attila, vagy a fiatalabbak közül Gárdonyi Laci és Lakatos Tóni is igazán szép külföldi karriert futott már be eddig is.

Szabó Gábor és Zoller Attila tudtak a hatvanasévekbeli budapesti jazz-éledezésről?

- Ha nem is akkor, abban az időben, de később volt róla tudomásuk. A korrajzhoz tartozik - '63-at írunk -, hogy az ötvenhatos emigránsok közül elvéve mertek az emberek hazalátogatni. Legtöbbjüknek még a kinti állampolgársága sem volt meg, de nem elsősorban emiatt nem volt tanácsos Kelet-Európába utazni. Nálunk akkor még elég kemény idők voltak. Tehát ne csodálkozzunk azon, hogy Szabó Gabi talán '74-ben tudott először hazajönni. Akkor viszont közös játéokra is volt már lehetőségünk - felejthetetlen napokat töltöttünk együtt.

Maradjunk még egy kicsit 1963-nál. A lapokat böngészve rábukkantam egy másik szavazás eredményére - érdekes módon az itt szereplő muzsikások többsége a mai napig a hazai élvonalhoz tartozik. Tehát lássuk az akkori magyar sztárokat! Talán érdekes lenne, ha kommentálnád a korabeli toplistát.

- Akkor nézzük először a zongoristákat! Az első helyen Kertész Kornél. Vele kapcsolatban az igazsághoz hozzátartozik, hogy Kornél bácsi, bár borzasztó köztisztelőnek örvendő ember volt, és emiatt rá szavaztak a legtöbben, de egymás között mondván volt ebben egy kis udvariasság. Ha őszinte akarok lenni, akkor például a Fogarasi Jancsi népszerűbb volt nála, Vukán Gyuri nagyon fiatalon is óriási tüzzel játszott, Csiky Gusztó - aki azóta Csik Gusztáv - már akkor külföldre járó zenész volt, Balogh Jenő is jelen van még - ha érintőlegesen is -, a mai jazzéletben. Latzin Norbert - sajnos ő már nincs köztünk - Bergendivel játszott; arról volt nevezetes, hogy kétszer disszidált... Azután itt van Lakatos Béla - akkor még nem használta a "Szakcsi" nevet -, és természetesen Gonda János és Szabados György is. Viszont hiányzik innen egy fontos név, Garay Attila, aki a legtöbb szavazatot kapta, de nem szerepelhetett a listán, mert néhány hónapig külföldön volt - többek között a varsói fesztiválon. Viszont kétségkívül ő volt a legnépszerűbb magyar jazz-zongorista abban az időben.

A bőgősök közül a legjobbak már akkor is Pege Aladár és Berkes Balázs voltak. Az utánuk következő Scholtz Péter Hollandiába távozott, Publik Endre Svédországba, Szilárdi Béla pedig Németországba. A kezdeti vendéglátós működést követően mindhárman szép jazzkarriert futottak be. A dobosok között hosszú éveken át Kovács Gyula volt a no1. Őt követte Szudi Jancsi, aki szintén Németországba telepedett le. Ő egy opera zenekarában dolgozik, de néha játszik jazzt is; főleg Dudás Lajossal.

Talán nem muszáj mindenkit felsorolnom, de van itt még egy-két érdekes név. Például a trombitások között szerepel - még hozzá az első helyen - Tánczos Gábor, aki kitűnő muzsikusz volt, de a hetvenes évek elején abbahagyta a zenélést, és azóta zenei szerkesztő a televízióban. Rögtön utána következett Tomsits Rudi, aki abban az időben 17-18 éves srác volt, és szó szerint berobbant a műfajba.

Az altszaxofonosoknál érdekes nevek vannak. Az első helyen Sasvári Attila, aki Finnországba távozott, második volt Bergendi Pista, harmadik Ungár István, aki később vendéglátós lett - most is az, és ezzel együtt nagyon sikeres ember a tánczenekara élén...

Érdekes paradoxon ebben a szakmában, hogy aki ragaszkodott a zenéléshez, és meg is akart élni abból, jobb híján vendéglátós zenésznek ment. Te, klasszikus előképzettségeddel, ÁHZ-beli státuszoddal mindig is védett voltál ettől a kényszermegoldástól.

- ... igen, ez így van.

Viszont az altosok között van még egy név, Söptei Géza, aki abban az időben fantasztikusan jó zenét játszott a Garay Attila Kvartett tagjaként. Olyan Brubeck-féle muzsika volt, amivel hihetetlenül népszerűek voltak. Géza nem sokkal később bekerült a Stúdió 11-be, és ott élte le az életét.

Tenorszaxofon. Az első helyen Kulcsár Imre - szegény -, öngyilkos lett... Dudás Lajos akkoriban még szaxofonozott, de Németországban már mint klarinétos csinált nagyon szép karriert. A klarinétosok között már számon tartották a még nagyon fiatal Benkó Sándort is. A vibrafonos Káldor Péter ma is nagyon jól játszik - bár jazzt csak érintőlegesen. A hangszer másik kiválósága, Radics Gábor pedig mindig kifejezetten úttörőjellegű, modern zenét játszott - egyébként mérnökember volt.

Brácsásként én vagyok megemlítve, de még a melodica is szerepel a hangszeresek felsorolásában. Kedves, öreg barátom, Szele Tibi játszott ezen az érdekes, zongora billentyűzetű fúvós hangszerezen.

Az énekesnőknél két meglepő név található: Szirmai Márta és Toldi Mária. Előbbi művésznő operaénekes lett, és nyugaton csinált óriási karriert.

A zenekarok között a Kertész Kornél Kvartett, a Balogh-Pege-Kovács Trió, a Gonda János vezette Qualiton együttes, a Nebuló együttes és a Szabados Trió volt a legnépszerűbb.

A te zenekarodnak kik voltak az állandó tagjai?

- Berkes Balázs - gyerekkori barátság révén -, Kovács Gyula és Réti Jancsi, akihez szoros barátság fűzött. Ő nem volt egy virtuóz zongorista, de amit csinált, az nagyon jó volt. Jancsi később a Filmgyártól átkerült hangmérnöknek a televízióba és a munkahelyi elfoglaltsága miatt egy rövid időre Vukán Gyuri vette át a szerepét a zenekarban.

Pár évig ez volt az alap-kvartett, mely szépen működött a Dália rövid életében is.

Annak okát, hogy egy év elteltével a láng miért hagyott alább, már nehéz lenne meghatározni. Az érdeklődés, a közönség létszáma csökkent, és hamarosan a Dáliából más helyszínre költözött a klub. Talán sok volt a rendszeres heti alkalom, lehet, hogy havonta rendezett összejövetelekkel megmaradt volna a kezdeti lelkesedés, és évekig működhattünk volna. A lényeg, hogy vége lett a Dáliának. A lapunk, az Ifjúsági Jazz Klub Híradó is megszűnt - már korábban. Négy példány jelent meg belőle.

Ugyan csak egy-másfél évig tartott a Dália-korszak, de nagyon szép időszak volt.

A hatvanas évek közepére a műfaj már szinte hivatalos szintre emelkedett, a jazzrendezvényeket illetően. Már voltak kisebb pesti és vidéki fesztiválok, külföldi vendégekkel, az ORI vagy az Interkoncert közreműködésével.

Egy érdekes összefüggés azóta is gyanús, ami már nekem szinte vesszőparipám. Ebből a távlatból visszatekintve a magyar jazz meredeken fölfelé ívelő korszakának hirtelen megtörése úgy tűnik, hogy az ugyanakkor szintén fölfutó beat-hullámmal hozható

összefüggésbe. A popzenének mindig jóval nagyobb volt a közönsége, mint az igényesebb jazzé, tehát szerintem a könnyűműfaj erőteljes térnyerése hódította el az éppen kialakulóban lévő jazz-közönséget. Jött a Radio Luxemburg mánia, majd a könnyebb műfaj hazai követői, a Metró, az Omega, az Illés, így a jazz háttérbe szorult. Ráadásul a beat nem csupán az érdeklődőket szívta el, hanem néhány kitűnő jazz-zenészt is, mint például Bergendi Pistát.

Ez volt jellemző egészen az évtized végéig, majd a hetvenes évek elejétől fordult a kocka: igazán jelentős és szép jazzkorszak köszöntött ránk ismét.

*

V.

Kevés szó esett arról, hogy milyen is volt ez a jazz Budapesten, a műfaj honosításának hajnalán. Többször szóba került például Szabados György neve, akinek zenéje - mint tudjuk - már jó ideje nem éppen az amerikai jazz szakszerű koppintása. Voltak-e már abban az időben is próbálkozások arra, hogy legyen valami kohézió a jazz és saját kulturális gyökereink között - esetleg avantgárd-, kortárs-, vagy bármilyen más zenei kísérletek?

- Ha csak Szabados Gyuri zenéjére vonatkoztatjuk a kérdést - és tulajdonképpen nem is volt más, akiben ilyen törekvések lettek volna a kezdetekben -, akkor könnyű dolgom van; ugyanis az ő pályáját gyerekkorunktól volt alkalmam figyelemmel kísérni. Első nyilvános fellépésemen ő volt a zongorista, és akkor még hagyományos zenét játszott. Nem sokkal később fejébe vette, hogy rááll az avantgárd-vonalra. Nála ez vitathatatlanul egy belső késztetés volt. Nagyon tisztelem az ambícióját, de nem szeretem a zenéjét; nemcsak az övét, hanem általában a free- vagy avantgárd irányzatokat. Lehet, hogy szubjektív vagyok, lehet, hogy nem: szerintem nem jó, ha valaki azt állítja magáról, hogy "mindenevő", hogy mindenfajta zenét szeret - az nem őszinte. Mindegy, hogy hogyan nevezzük a ma mainstream vonalon haladó zenéket, én azoknak vagyok határozottan rajongója: az ősi swingnek, a bebopnak, a hardbopnak stb. Szerettem és szívesen játszottam jazz-rockot, amit viszont a kezdettől fogva elutasítottam, az a free jazz.

Azt hiszem ezzel a lelkemet is kiöntöttem. Egyébként megpróbáltam, hagytam magam győzködni megrögzött free-rajongó barátaim által, belehallgattam ezekbe a zenékbe is, de ezt követően ki is kapcsoltam magamban.

A szó eredeti értelmében inkább konzervatív beállítottságú embernek tartod magad? Esetleg ez a magyarázat a műfajon belüli vonzódásaidra, illetve ellenérzéseidre?

- Azt a tételt vallom ezzel kapcsolatban, amit mostanában nagyjából így fogalmaznak meg: amíg az ember fiatal, addig inkább liberális, progresszív és harcos, majd ahogy öregszik, kissé konzervatívabbá válik.

Régóta nem esett szó a prózai valóságról. Hogy éltél akkortájt? - ugyanis az ember lelkesedését, vitalitását némiképp befolyásolhatja az anyagi helyzete is.

- Meglehetősen nagy nyomorban éltünk akkor is. Pályakezdő hegedűtanár voltam, iszonyatos gyenge fizetéssel, és vártam az alkalmat, hogy mikor lehetne egy szimfonikus zenekarba bekerülni. Bár imádtam a jazzt, anyagi haszon abból egyáltalán nem származott. Ennek ellenére az volt az életem közepe: igazi lelkesedés, szerelem örület...

Később pedig - mint az már kiderült - '64-ben sikerült álláshoz jutnom a Magyar Állami Hangversenyzenekarnál; ami bizony rangnak számított akkor is, most is.

Mennyit gyakoroltál? Most elsősorban jazz-re gondolkodok...

- Rengeteget, de abban az időben főleg brácsán - nyilván az sem véletlen, hogy ezzel a hangszerrel lettem tagja az ÁHZ-nak. Mivel én akkoriban erősen a hatása alatt voltam Davis két zseniális szaxofonosának, Coltrane-nak és Adderley-nek, és talán a brácsa hangfekvése hasonló is szaxofonhoz - nem beszélve arról, hogy jazzhegedűsök alig voltak akkor -, brácsán próbáltam lejátszani a szaxofonosoktól hallott futamokat.

Meg sem fordult a fejedben, hogy felvedd a fűvós hangszert is?

- Akkor most bevallom, hogy vettem akkor egy szaxofont. Sőt pár hónapi gyakorlás után vettem a bátorságot is, és a Dália klubban eljátszottam a Naimát - csodálatos Coltrane-ballada. Egy-két év után beláttam, hogy iszonyatosan kéne gyakorolni, ami a családalapítás és a hétköznapi gondok közepette már nem működne. Egyébként is, az én szaxofonos produkcióimra legfeljebb az a pár ember lenne kíváncsi a Dáliában, úgyhogy a szaxofonozást abbahagytam.

Ettől függetlenül egyre nyilvánvalóbbá váltak az első jazz-sikerek.

Most már ne menjünk el szó nélkül az eredeti hangszereid mellett. Hegedűvel kezdtél, majd brácsára váltottál. Ha arra kérnélek, hogy jellemezd a két hangszert, mint mondjuk egy nőt, hogyan tudnád megfogalmazni?

- Ezt még így nem kérdezte tőlem senki...

Feltételezem, hogy a hegedűhöz érzéki viszony fűzi a játékost: tapogatja, rajta tartja a kezét, a másikkal ráadásul egyéb mozdulatokat is végez... A húr pedig egy képlékeny dolog, nem olyan mint a zongora billentyűje, ami egy darab csont; hideg és nem reagál. Tehát van egy humán dimenziója ennek a hangszernek.

- Az alapvető különbség a két hangszer között, hogy a brácsa egy kicsit nagyobb és a hangja mélyebb - konkrétan egy kvinttel mélyebb hangolású. Picit szélesebbek a hűrtávolságok, hosszabb is, bár ezek csak milliméterekben mérhetőek a két hangszer között.

Általában a magasabb testalkatú emberek játszanak brácsán, amilyen én is vagyok. A testmagasság gyakran együtt jár azzal, hogy nagyobb a kezünk, ami fizikailag előnyösebb egy nagyobb hangszer esetében. Egy kiskezű embernek nehezebb feladat brácsázni, vagyis nekem nem okozott problémát a hegedű után kézbe venni ezt a hangszert. Ráadásul nagyon élveztem a hangját. Egyébként aki az egyiket megtanul játszani, az a másikat is viszonylag könnyen elsajátíthatja. Az intonálásra jobban kell figyelni. A hegedű - és persze a brácsa is - valószínűleg a legnehezebb hangszer, ami létezik. Néhány emberrel vitatkoztam már ezen. Mert például a fűvós hangszerek zömét sokkal, - évekkal - rövidebb idő alatt meg lehet tanulni. A hegedűhöz kell legalább tizenöt év; ehhez képest a szaxofonhoz - nem akarom lebecsülni, mert imádom azt a hangszert - elég talán öt is. Vagy nézzük mondjuk a zongorát, amilyen tíz újjal kell játszani, és ez meglehetősen nehéz, de ha odamegy egy hat éves gyerek a hangszerhez, azonnal zenei hangot tud belőle kicsalni. Ezzel szemben ha elkezd valaki hegedülni, az első pár év azzal telik, hogy egy ép hang kijöjjön a hangszerből; az intonálásról, ami rettenetesen kényes feladat, nem is beszélve.

A brácsa nem kifejezetten szólóhangszer, jóllehet a klasszikus zenében van repertoárja. Viszont jelentős jazzmuzsikusról nem tudok, akinek a brácsa lett volna a főhangszere.

- Valóban nincs ilyen. Az idők folyamán én is odajutottam, hogy szinte csak hegedűn játszom jazzt. Hét-nyolc év lehetett az az időszak, amikor csak brácsán játszottam ezt a műfajt. Rájöttem, hogy egy egész estés jazzműsort eljátszani ezzel a hangszerrel túl sok; a hangfekvése, hangterjedelme olyan, ami talán nem annyira izgalmas, mint amilyen maga a jazz. Ahogy például baritonszaxofonos szólista is nagyon kevés van a műfajban - olyan meg pláne nincs, aki vetélytársa lehetett volna Gerry

Mulliganak. Úgy gondolom, hogy ezeket a - műfajon belül "periférikusnak" számító - hangszereket, így a brácsát is, néha az érdekesség kedvéért, pár szám erejéig azért elő lehet venni; de a '70-es évek elejétől a hegedű a fő hangszerem, amikor jazzt játszom, a brácsa pedig, amikor a szimfonikus zenekarban ülök.

Egyébként a hetvenes években tetőzött a jazzben a hegedűs hullám. Akkor vált igazán népszerűvé a hangszer, illetve annak legjobb szólistái, mint: Ponty, Lockwood, Urbaniak, Seifert, majd rövidesen több fiatal szólista is felbukkant... úgy éreztem, hogy jobb lesz, ha én is csatlakozom a jazzhegedűsök táborához.

Érdekes jelenség volt akkoriban az öthúros hegedű, amit éppen Ponty és Urbaniak gyakran használt. Miután nem elégítette ki őket, hogy csak hegedülnek, külön brácsával meg nem akartak bíbelődni, ezért egybe építették a két hangszert. Tehát a hegedű É-Á-D-G húrja alá ötödiknek odaépítették a C-t, s így gyakorlatilag - teljes hangterjedelmükkel - egyé vált a hegedű és a brácsa. Ez a találmány kétség kívül új dimenziót nyitott meg. Én egyszer megpróbálkoztam ezzel, de akkor már úgy éreztem, hogy öreg vagyok ehhez és felhagytam az öthúros hegedűvel.

Ezek szerint te inkább váltogattad a két hangszert.

- Igen, de azért most már úgy kilenc az egyhez a hegedű javára, ami a jazztevékenységemet illeti.

Ebben az országban túlkínálat van tehetséges zenészekből, mindenki a maga módján igyekszik egzisztenciális háttérteret teremteni magának. Sokan tanítanak, mások stúdióban zenélgetnek, de nem tudom, hogy van-e még valaki, aki egy szimfonikus zenekarban klasszikus-zenész és szólista jazz-zenész egy személyben.

- Most már létezik ilyen rajtam kívül is.

*

VI.

Javasolom vegyük fel ismét a fonalat! Ott tartottunk, hogy a magyar jazzélet egyik legszebb korszaka köszöntött be a hetvenes évek elejével...

- Az akkori beatzenének nevezett mozgalom, és az ezt képviselő együttesek kezdtek sematikussá válni, kevés volt az új ötlet, minek következtében közülük többen egyszerűen kifűjtak. A jelenség érdekes módon azt eredményezte, hogy egy igazi, nagy fellendülés következett a magyar jazzéletben. Különösen '74-től olyan nagyszabású rendezvények voltak, amelyekre addig nem volt példa. Nem túlzás azt mondani, hogy már-már tömegeket vonzott a műfaj, mely elsősorban a hazai zenészeknek volt nagy öröm és lehetőség. Emlékszem olyan szegedi jazznapokra, ahol legalább ötezer ember előtt játszottam; felejthetetlen hangulat volt. Persze külföldi vendégekre, különösen világsztárokra alig volt pénz.

Bár nem szabad elhallgatni, hogy azért előfordult néhány emlékezetes koncert az Erkel Színházban, ahol a műfaj legnagyobb amerikai csillagai is megfordultak. Ezeket a koncerteket az Amerikai Külügyminisztérium szponzorálta. Olyan neveket küldtek körbe a világban mint: Ella Fitzgerald, Oscar Peterson, a Count Basie Zenekar, a Duke Ellington Zenekar, a Modern Jazz Quartet, Cannonball Adderley Quintet - szóval, valami elképesztő...

Még sorolhatnám a listát. Mondanom sem kell, teltházas koncert volt mind, és többségüket felvette a Magyar Rádió.

De ettől eltekintve - mint már céloztam rá -, nagy virágzásnak indult a hazai jazzélet, illetve a magyar jazz-zenészek ténykedése is.

Többször utaltál a jazz- és a korabeli beatzene kölcsönhatására. Ehhez kapcsolódóan említést érdemel egy határozottan pozitív jelenség is, mely a hetvenes évek elején ha nem is fordította vissza az addigi tendenciát, de egy új perspektívát mutatott az igényesebb fiataloknak; az úgynevezett progresszív rockra gondolok, mely egyes zenekarok esetében már-már a jazz határát súrolta.

- A nagyon széles, fogyasztói közönséget kiszolgáló popzene süllyedése akkor már erősen megindult. Viszont az egyetemi ifjúság körében egyre jobban hódított a progresszív rock és bizonyos mértékben a jazz. Például a Sirius és a Rákfogó közötti különbséget nehéz lenne meghatározni, a zenei igényességet illetően. Az utóbbi zenekarban szinte csak jazzemberek játszottak. A Siriusból ismert Pataki Laci pedig velem is játszott a zenekar felbomlását követően; később Ausztriába távozott, és bárzongorista lett Bécsben - de egész jól megvan.

Tehát a '70-es évek elejétől kezdett elterjedni egy új, és legtöbbször számára megkerülhetetlen irányzat, a jazz-rock. Ekkor már Gallusz Gyurival játszottunk együtt, aki egy fantasztikusan virtuóz zongorista, valamint abban az időben ő volt Magyarországon "a hammond orgonista" is. Ő egy aranyos gőzös muzsikos, akinek mindene a zene, elfeledkezik a világról ahogy elkezd játszani és borzasztóan lelkes. Nyugati vendéglátós portyáiról hozott egy B3-as orgonát, ami abban az időben hihetetlen nagy dolog volt. Imádtam a hangját. Felhőtlen boldog idők voltak, amikor együtt játszottunk Gyurival - egyébként jelenleg Kanadában él.

Nos, mivel több olyan lemezt volt már alkalmunk hallgatni, melyek az igazi újdonság varázsával hatottak, a swing mellett elkezdtünk mi is jazz-rockot játszani. Akkor a ritmus-szekcióban is változás történt, mert Berkes Balázs és Kovács Gyula nem igazán szerették az új irányzatot; Gallusz Gyuri fiatal dobos és basszusgitáros partnere vette át a helyüket. A jazz-rockra igaz, hogy nyolcados löktetésű, egyszerűbb, mivel rock alap, de improvizálni ugyanúgy lehetett rá, mint ahogy például a bebopra. Azért nem feledkeztünk meg a swingről sem - Gallusz Gyuri nagyszerűen játszotta azt is.

Milyen zenei hatások, vagy mely produkciók bátorítottak a jazz-rock irányába?

- Még nem is hívták így a műfajt, amikor Cannonball Adderley már játszotta. Akkoriban ezt a zenét funky-nak nevezték. De említhetném Herbie Hancockot is, aki már a legelső lemezén - a Takin' Off címűn -, '64-ben ilyen zenével robbant be. Miles Davis-ről pedig köztudott, hogy ifjú kora óta mindig ott volt az új stílusok születésénél, és mellesleg a legjobban csinálta az aktuális zenét.

Természetesen ezek a hatások nem hagytak érintetlenül, vagyis vettem a lapot - ahogy rajtam kívül még sok zenész. Viszont a mai napig is vannak olyanok, akik ezt a stílust sohasem tudták elfogadni. Nem tudom megérteni ezeket a kollégákat, hiszen ez a zene az egész világra olyan hatást gyakorolt, hogy - kis túlzással - illett is vele foglalkozni. Engem nem a divat vitt a jazz-rock felé, hanem valóban nagyon szerettem, sőt a javát most is értékesnek tartom.

Ahogy annak idején elkezdtem játszani ezt a stílust, egyre nagyobb szerepet kapott nálam az elektromos hegedű, az erősítő - effekteket akkor még nem volt lehetőségem használni, később annál inkább jellemző lett az is. Mindenesetre éveken át főleg ebben a műfajban mozogtam: koncerteken, klubokban, sőt rádiófelvételeken is.

*

VII.

Itt viszont - tehát 1970 körül - egy fontos megálló következik. Ezidőtájt, az itthoni meglehetősen szűkös kereseti lehetőségek miatt nagyon sok kolléga, barát vette a kalapot, és - a komplikált adminisztrációt, minisztériumi engedélyezéseket, útlevelet, vízumokat kijárva - külföldre ment dolgozni. A rendkívül bonyolult ügyintézését gyakran igyekeztek még lehetetlenebbé tenni az akkori hatalom

kiszolgálói, mely nem ritkán odáig fajult, hogy évekre le is állították a kiutazásokat. Ez a tortúra oly módon keserítette meg emberek életét, hogy aki így kiment - különösen családotól -, azoknak nyolcvan százaléka kinn is maradt. Én - akkor már fiatal családos ember - szintén végigjártam a kálváriát, és '73-ban, az akkori Nyugat-Németországba, Oberhausenbe szerződtem, az ottani színházi zenekarhoz. Ez nyilván nem volt számomra egy túlzottan színvonalas munka, viszont hamar megtaláltam a szálakat a német jazzvilág felé.

A véletlen összehozott egy jazz-impresszárióval, aki mellesleg a Kölni Rádiónál is tevékenykedett évtizedeken keresztül. Így kerültem az MPS (Musik Produktion Schwarzwald) lemezgyár látókörébe, mely abban az időben Európa elsősorú jazzcége volt - magán vállalkozás keretében évente huszonnégy lemezt adott ki. A kiadó - mely a hatvanas évek közepétől kezdett jazzprodukciókkal foglalkozni - elsősorban német, illetve Németországban dolgozó zenészek felvételeit jelentette meg, de olyanok is voltak nála kizárólagos szerződéssel, mint Oscar Peterson, Erroll Garner, George Shearing, vagy Freddie Hubbard. A cég menedzsere Dr. Dietrich Schulz-Köhn, vagy ahogy mindenki ismerte: Dr. Jazz miután hallott valahol játszani, nekem szegezte a kérdést, hogy hajlandó lennék-e a kiadónál egy lemezt produkálni. Mit mondjak, leírhatatlan volt az örömöm, tudniillik addig Magyarországon csak egy-egy antológián szerepeltem. Természetesen boldogan vállaltam, és néhány hónapos előkészítő munka után, '74 tavaszán létrejött a felvétel: a Four String Tschaba.

Tisztában voltál azzal, hogy az akkori elmebeteg magyar törvények értelmében illegális, amit csinálsz?

- Félig igen. Azért arra vigyáztam, hogy legyen egy szerződés, amit bemutathattam az Interkoncertnél. Ebből kiderült, hogy én közreműködtem egy lemezen (történetesen a sajátomon), és a felvett tiszteletdíjamat az itteni szokásoknak megfelelően elszámolhatták: miután levonták az adót, az itteni jogszabálynak megfelelően kötelező volt a kint megkeresett valuta 50 százalékát átváltani forintra (szégyenletesen alacsony árfolyamon). De mindent törvényesen rendeztem, annak érdekében, hogy ezt a lemezt ne kelljen itthon rejtegetnem.

Kikkel játszottatok együtt ezen a felvételen?

- A következő muzsikuskok voltak a partnereim: Wolfgang Engstfeld játszott tenor- és szopránszaxofonon, Dieter Reith zongorista volt a legtöbb téma szerzője és hangszerelője, Günter Lenz basszusozott - ők mindhárman németek -, svéd zenész, Ake Persson játszott harsonán, és egy angol fiú, Ronnie Stephenson dobolt; valamennyien élvonalbeli zenészek voltak, akik anyanyelvi szinten játszották a swinget és az éppen akkor divatos jazz-rockot egyaránt. Én hegedűn és brácsán is játszottam, és a kezdeményezésemre egy enyhén freebe hajló Bartók-népdalfeldolgozás is rákerült a lemezre. Végül is a produkció Németországban elég sikeres volt, de Amerikában is megjelent, ahol a Down Beat egyik kritikusa a sokkal több figyelmet érdemlő felvételek között méltatta.

Magyarországon a lemez soha nem került forgalomba.

*

IX.

Az alapvető körülmények, a családi, egzisztenciális, vagy bármely más közvetett inspirációt jelentő háttér legalább olyan fontos egy művészkariert illetően, mint a pálya különböző állomásai, fordulópontjai. Ugyan az utóbbiak vannak reflektorfényben, de az előbbiek nagymértékben feltételezik azt. Mielőtt továbbhaladnánk a szokásos kronológia szerint, engedj meg nekem néhány személyes kérdést. A magánéletemben, családdal hogyan sikerült összeegyeztetni a különböző elfoglaltságaidal járó, illetve a két

műfaj által meghatározott életmódot? Tolerancia, alkalmazkodás, valamint az életszínvonal lennének azok a témák, melyeket most indiszkréten feszegetek.

- Csodálatos feleségem és nagyon jó családi hátterem van. A nejem természetesen "szintén zenész", de ő csak komoly zenével foglalkozik: zongoratanár - de nagyon szereti a jazzt. Soha egy pillanatig sem ellenezte az én jazz-tevékenységemet, sőt kifejezetten örült a sikereimnek.

Balázs fiam 12 évig tanult klasszikus zongorát, majd rabul ejtette a szintetizátoros, computeres könnyűzene világa, ahol már szép sikereket aratott. Időnként jazzt is játszik, még hozzá a papával, néhány felvételünk már lemezen is megjelent.

A másik témát illetően, ha csak egy kicsit is visszapergetjük az eseményeket, még a félmúltban is iszonyú gyenge anyagi megbecsülésünk volt mindkét vonalon. Állandóan ott motoszkált bennem az a tudat, hogy ez így nem lehet hosszú távon, hogy ilyen szinten nem lehet leélni egy életet - főleg azzal a tudattal, hogy egy átlag embernél azért több tehetség van bennem.

Például emiatt is vállalkoztam arra a bizonyos németországi kalandra, amit egyáltalán nem bántam meg.

Viszont ha összegezném a pályafutásom egzisztenciális oldalát, azt kell hogy mondjam, az átlaghoz képest egy picivel mindig jobban ment - még ha az igazi sztár-kategóriát nem is értem el.

www.zene.net 2001. július 20.
